

Baggrundspapir – Anbragte børn har ret til en god skolegang

#1 Ingen anbringelse uden skoletilbud

Det skal være et lovkrav, at barnet starter i et passende skoletilbud ved anbringelsestidspunktet. Barnet skal have en skoleplan, som sikrer sammenhæng i skoleforløbet med fokus på barnets faglige udvikling og skoletrivsel samt en gennemgående ansvarsperson, der understøtter den gode skolegang for barnet.

- Alle anbragte børn skal have ret til at deltage i et tilpasset skoletilbud fra den dag, deres anbringelse starter, så der ikke sker unødige afbrydelser i skolegangen.
- Alle anbragte børn skal have ret til en skoleplan, som tydeliggør de forskellige aktørers ansvar for at understøtte en god skolegang.
- Skoleplanen skal sigte målrettet mod at give barnet adgang til folkeskolens afgangseksamen og en kompetencegivende ungdomsuddannelse.
- Det skal være tydeligt for alle – også for barnet – hvem der er ansvarlig for at følge barnets skolegang og faglige udvikling.

Hvorfor?

Princippet om at sætte skolegang i fokus udspringer af tre overordnede problemer.

Det første problem er, at faglighed og skolegang alt for ofte glider ud af fokus og drukner i opmærksomhed på barnets anbringelse og sociale udfordringer. Når den anbringende kommune laver en børnefaglig undersøgelse og derefter en handleplan for anbringelsen, så er barnets skolebehov sjældent afdækket. Handleplanen for anbringelsen bliver derfor mangelfuld i forhold til, hvor vigtigt et element skoletilbuddet er. Anbringelseshjemmet har brug for viden om barnets skolegang og behov for at kunne følge op på den. Skoletilbuddets indhold er afgørende for barnets udvikling og trivsel, og det bør derfor fremgå eksplicit af handleplanen.

Det andet problem er, at anbragte børn ofte oplever mange skift. Når barnet oplever et anbringelsesskift, fører det ofte også til et skoleskift. Men mens det er den anbringende kommunes *socialforvaltning*, der beslutter og planlægger anbringelsen, så er det den stedlige kommunes *skoleforvaltning*, der visiterer til skoletilbud. Faren for manglende samarbejde og kontinuitet er derfor både tværkommunal og tværsektoriel. Det betyder, at anbringelsesskift kan føre til skolepauser alene af den grund, at visitation til anbringelse og visitation til skoletilbud sker forskudt. Det kan også betyde, at skift bliver bratte og uden tilstrækkeligt fokus på kontinuitet i barnets læring og på overgangen til et nyt skolefællesskab.

Det tredje problem er, at ansvaret for at understøtte en god skolegang er delt mellem mange instanser, som hver især kan have konfliktende faglige og økonomiske perspektiver. Det er i praksis uklart, hvem der er gennemgående ansvarlig for at holde fokus på barnets faglige udvikling og skoletrivsel samt for at sikre, at den nødvendige støtte er på plads.

”Jeg har gået på 7 forskellige skoler, og der har været manglende stabilitet. Det var svært at gå fra en skole, hvor det faglige niveau var lavt, og så pludselig komme til en klasse med et meget større ordforråd, og hvor fagligheden var høj. Der følte jeg mig måske bare dum. Jeg skjulte det fra lærerne, og så blev det i 8. klasse opdaget, at jeg ikke kunne de ting, jeg skulle.”

#2 Støtten bør følge barnet frem for indsatsen

En anbringelse skal give ret til den nødvendige faglige og sociale støtte i skolen. Støtten bør være kontinuerlig og følge det enkelte barn, og støttetilbuddet bør ikke afhænge af, hvor barnet anbringes, eller om det hjemgives.

- Anbragte børn og unge skal have ret til obligatorisk faglig og social støtte i folkeskolen.
- Skole- og socialforvaltning skal pålægges et fælles ansvar for at sikre og skrive den rette støtte ind i en skoleplan.
- Støtten skal fortsætte gennem hele barnets skolegang og afsluttes først, når barnet har afsluttet folkeskolens afgangseksamen og en kompetencegivende ungdomsuddannelse.

Hvorfor?

Der er stor risiko for, at det bliver økonomi og tilfældigheder, der afgør, hvorvidt anbragte børn får den faglige og/eller sociale støtte, der er brug for i skolelivet. Det skyldes, at der er flere økonomiske parter, hvis ansvar overlapper hinanden, og dermed risikerer opgaven at blive puffet rundt frem for at blive tilrettelagt og koordineret ud fra barnets bedste.

I dag er det den anbringende kommune, som betaler for interne skoletilbud og skole på dagbehandlingstilbud, mens den stedlige kommune betaler for kommunens almen- og specialundervisningstilbud. Hvis der er brug for faglig og social støtte i folkeskolen, iværksættes og finansieres det gennem den stedlige kommunes PPR-system. Valg af skoletilbud sker i dialog mellem anbringende og stedlig kommune, men er i sidste ende stedlig kommunes beslutning. Det betyder, at der kan være et økonomisk incitament for den stedlige kommune til at anbefale skolegang i interne skoler – især hvis barnet har brug for støtte i sin skolegang.

Endnu en risiko opstår, når barnet hjemgives, fordi eventuelle støttetilbud ophører, med mindre andet besluttet. Det sker på trods af, at hjemgivelsen ofte indebærer (endnu) et skoleskift. Det er helt afgørende, at barnet fortsat støttes i sin nye situation.

"Jeg mistede min støttepædagog, da jeg skiftede skole, og jeg turde ikke spørge, da jeg ikke ville være i vejen. Jeg følte, jeg ikke kunne snakke med de nye lærere. Så jeg følte ikke, at der var nogen, jeg kunne komme til på skolen."

"Det var først, da jeg flyttede hjem igen, at det blev træls. Fra 1. til 7. klasse var det min kontaktperson, der holdt styr på, at der var styr på alt. Jeg flytter hjem til min mor igen dagen inden, jeg skal starte i 7. klasse. Jeg bliver ikke fulgt derop i den nye skole, fordi min mor havde min søster. Min barndomsveninde fulgte mig op på skolen og sørgede for at jeg var, hvor jeg skulle være. Og jeg sad på det her kontor, og jeg havde lige fået omvæltet hele mit liv."

#3 Styrket kvalitet i specialtilbud

Der skal altid foreligge en konkret vurdering af, om folkeskolen eller et specialtilbud er mest passende for barnets behov. Specialskoler og interne skoler kan understøtte fagligt løft, hvis kvaliteten er god, men det er afgørende at holde fokus på veje tilbage til den almene skole og klassefællesskabet.

- Interne skoler og specialskoler skal bruges som en mulighed for at give et fagligt og/eller socialt løft i en periode for de elever, der med den rette støtte kan være en del af folkeskolen.
- Kvaliteten på interne skoler skal sikres gennem udvikling af klare kvalitetskriterier og et styrket tilsyn.

Hvorfor?

Anbragte børn oplever i alt for høj grad at blive placeret i specialtilbud og er dermed ikke en del af folkeskolens almene fællesskaber. Det er både et socialt og et fagligt problem. 46 % af udsatte elever¹ i 9. klasse blev i 2018/19 undervist uden for den almene folkeskole – dvs. i specialklasse eller på intern skole.

Færre end 30 % af udsatte elever består en fuld afgangseksamen i 9. klasse. Blandt anbragte på døgninstitutioner er det kun 10 %. Blandt udsatte elever, der bliver undervist uden for folkeskolen, er det kun mellem 4 og 7 %, der tager en fuld afgangseksamen (KL: Udsatte børn – nøgletal 2020).

Anbragte børn har med andre ord en markant mindre chance for at bestå folkeskolens afgangseksamen sammenlignet med ikke-anbragte børn. Derudover viser tallene, at hvis børnene går i skole i et segregeret tilbud, bliver deres chancer endnu ringere. En ny tværministeriel rapport fra Børne- og Undervisningsministeriet sætter fokus på kvaliteten af de interne skoler. Det er et vigtigt fokusområde. Men det er lige så vigtigt at sætte fokus på at give flere anbragte adgang til at deltage og trives i den almene folkeskole.

Folkeskolen er en vigtig arena for at være sammen med andre børn, få venner og øve sig i socialt samvær. Derfor er almene skoletilbud både en vej til faglig og social udvikling. Men det kræver investering i støtte som beskrevet under #2.

Segregerede undervisningstilbud kan supplere folkeskolen. De kan – hvis kvaliteten er høj – give børn et fagligt løft og plads til selvudvikling, men hvis der ikke er fokus på at vende tilbage til det almene undervisningstilbud, risikerer de at bidrage til eksklusion frem for livsmuligheder.

”På specialskolen havde jeg lærere, der hjalp mig. Jeg havde en matematiklærer, og han hjalp mig igennem tre matematikbøger på ét skoleår. Men der var også ting, vi ikke lærte. På specialskolen der var der mange, der ikke lærte os at lave lektier, og hvordan det var at være blandt andre mennesker. Det var meget en-til-en undervisning, og vi lærte ikke de sociale ting. Det har gjort det sværere at starte på gymnasiet.”

¹ Udsatte elever defineres som elever, som er anbragt uden for hjemmet og/eller får mindst én familierettet eller personrettet forebyggende foranstaltning pr. 1. oktober. Elever, som kun får § 11-foranstaltninger, er ikke omfattet (KL: Udsatte børn – Nøgletal 2020, s. 27)

#4 Sømløse overgange mellem skoletilbud

Overgange mellem special-/intern skole og folkeskole skal være fleksible med mulighed for overlap og kontinuitet. Segregerede tilbud bør bestå af korte, intensive forløb med en klar plan for tilbagevenden til det almene skoletilbud og med støtte til at fastholde kontakt til venner i klassen og klassefællesskabet.

- Der skal være (økonomiske) incitamenter, der sætter fokus på at støtte barnets skolegang i folkeskolen frem for at flytte barnet til et segregeret tilbud.
- Segregerede tilbud skal så vidt muligt bestå i korte, intensive forløb med en klar plan for tilbagevenden og fastholdelse af kontakt til venner i folkeskolen.
- Stedlig kommune skal sikre smidige overgange og overlap mellem folkeskole og segregerede tilbud – herunder interne skoler – som kan tilpasses det enkelte barn.

Hvorfor?

I flere kommuner mangler der sammenhæng mellem interne skoler, specialundervisningstilbud og undervisning i almindelige klasser, og der findes ikke nødvendigvis modeller for overlappende tilbud.

Det er et problem, når anbragte børn risikerer at blive 'parkeret' i segregerede undervisningstilbud, selvom det ikke er nødvendigt. Enten fordi det er økonomisk nemmest, eller fordi det halter med det nødvendige tætte samarbejde mellem specialtilbud (fx intern skole) og folkeskole. Anbragte unge oplever ikke, at der er overlap, glidende overgange og adgang til støtte- og specialundervisning integreret i den almene undervisning.

Der er brug for at finde faglige og økonomiske løsninger, som lukker de gab, der nemt opstår mellem almene og segregerede skoletilbud til anbragte børn og unge.

"Da jeg skiftede til specialskole, gik jeg lige pludselig fra at være den laveste rangerede til at være den bedste i klassen. Det, syntes jeg, var et kæmpe skift. Lige pludselig var jeg den populære og den, der skulle være rollemodel. Efter et år skulle jeg igen gå på en normal skole, og så gik det ned ad bakke. For jeg kunne ikke finde ud af at være social, jeg vidste ikke, hvad jeg skulle sige. Og jeg blev igen den dårligste i klassen."

"Når man får den rette hjælp, kan man virkelig rykke sig. Da jeg gik i 6. klasse, lavede jeg 2. classes matematik. Og nu får jeg 10 i matematik på HF. Det har været et arbejde at gå fra intern skole til almen HF – man skal virkelig gøre noget for det. Jeg er et socialt menneske, men jeg er også lidt sky til at starte med. Så det har været lidt svært. Men der har været praktikker og brobygning undervejs i skolen."

#5 Nænsomme skift

Når skoleskift ikke kan undgås, skal barnet inddrages i forløbet, og barnets holdning skal tillægges passende vægt i den samlede vurdering af skiftet. Skiftet bør være nænsomt og velplanlagt med fælles ansvar mellem myndigheder, skole og anbringelseshjem.

- Barnet skal have en koordinerende ansvarsperson fra den stedlige kommune, som sætter klare rammer for samarbejdet om nænsomme skift, og som skal sikre samarbejde og koordinering for alle involverede aktører.
- Den koordinerende ansvarsperson har ansvaret for, at barnet ved skoleskift har mødt klasselæreren og talt om opstart og velkomst.

Hvorfor?

Alt for ofte bliver skoleskift bratte og uden ordentlig inddragelse og forberedelse sammen med barnet. Måske er skoleskiftet en følgevirkning af et skift i anbringelsen. Måske er det et skift fra ét skoletilbud til et andet. Uanset hvad skal skiftet være velplanlagt og nænsomt. Der er flere aktører involveret i et skoleskift, og her er det helt afgørende, at anbringelseshjem (evt. to, hvis det er et anbringelsesskift), anbringende kommune, stedlig kommune, biologiske forældre samt de to skoler, der skiftes imellem, har et tæt samarbejde.

I forbindelse med anbringelser er fokus ofte på, at børnene skal falde til på anbringelsesstedet. At finde det rette skoletilbud og modtage læring bliver sekundært. Ofte oplever barnet et skoleskift i forbindelse med anbringelsen. Dette er en kæmpe omvæltning for barnet, og fordi der er mange aktører involveret i selve anbringelsen og skolevalget, er der stor risiko for, at barnets stemme og indflydelse drukner.

Der er risiko for manglende samarbejde og kontinuitet og dermed manglende fælles ansvar for en god overgang for barnet. Endelig er der risiko for, at overleveringen fra den gamle skole til den nye skole bærer præg af negative forventninger til barnet og manglende inddragelse af barnet.

Omvendt kan en nænsom og inddragende overgang til en ny skole betyde, at barnet falder til og får langt større udbytte af skolen, end hvis barnet skal bruge alle kræfterne på selv at finde sig til rette.

"Min skolegang var meget turbulent, fordi jeg ikke kunne følge med fagligt. Først sent fandt vi ud af, at jeg er ordblind. Jeg blev rykket til en specialskole. Senere så kom jeg tilbage til den gamle skole, men de andre elever i klassen havde fået et andet bånd til hinanden, og de holdt mig udenfor. Så jeg endte med at få en depression i tre måneder, hvor jeg bare lå i sengen. Så kom jeg tilbage til specialskolen igen, og jeg havde det meget svært med det, fordi jeg ikke følte mig tilpas. Jeg sagde det flere gange til socialrådgiveren, men jeg følte ikke, de lyttede til mig."

"Da jeg kom ind i klassen, havde jeg snakket med læreren inden. Han forklarede til de andre elever: "Han har det svært, så jeg synes, I skal tage godt imod ham". Og det sagde han rigtig godt uden at udstille. Og det var megarart. I første frikvarter kom nogle af drengene hen og var nysgerrige og tog godt imod mig. Da jeg startede på den nye skole, fandt jeg ud af ikke at lave ballade, fordi at jeg hang ud med de elever, der ikke gjorde det."

#6 Anbragte skal have en tillidsperson

Alle børn har brug for at blive troet og heppet på. Derfor skal anbragte børn have ret til en gennemgående voksen, som lytter og taler deres sag – en tillidsperson, som insisterer på at støtte op om barnets skolegang, og som hjælper omgivelserne til at have positive forventninger til barnet.

- Alle anbragte børn har ret til at få udpeget en tillidsperson, som er gennemgående i deres liv, lytter til dem og taler deres sag.
- Tillidspersonen er ansvarlig for, at barnet hjælpes i skolegangen og kan bringe gode fortællinger om barnet med videre i skolelivet.
- Tillidspersonen skal støtte op om et børnesyn præget af tro på barnet og vilje til at lede efter strategier, der virker – både i skole og anbringelseshjem.

Hvorfor?

Anbragte børn oplever alt for ofte at blive mødt af negative forventninger på to fronter. For det første har både lærere, anbringelsessteder og myndighed tendens til at have lave forventninger til anbragtes præstationer og potentialer i skolen. For det andet mødes anbragte børn ofte af en individualiseret problemforståelse. De mødes som 'problembørn' frem for som børn, der reagerer på de svære livsvilkår, de står i.

Det kan skabe en dobbelt stigmatisering, hvor de både socialt og fagligt fastlåses i en udsat position. Og modsat ressourcestærke børn, så har anbragte børn langt fra altid en voksen i deres liv, som tror på dem og baner vejen for forståelse fra andre, fx i klassen.

Fagpersonernes børnesyn i praksis har kæmpe betydning for barnets livschancer. Det er vigtigt, at alle aktører møder barnet med positive forventninger.

Der skal gøres op med myten om, at anbragte børn har så meget at slås med, at de skal skånes imod læring og forventninger i skolelivet. Anbragte børn kan have endnu mere brug for en solid skolegang end andre.

Børn der 'larmer' i klassen skal mødes som børn, der reagerer på noget, der er svært i deres liv eller i klassen. Ikke som 'problembørn'. Der er brug for at styrke og udbrede en faglighed, hvor både skolen og anbringelseshjemmet bliver ved med at hjælpe barnet til at udvikle gode strategier, frem for at skole og anbringelseshjem resignerer eller placerer ansvaret hos barnet.

"Når lærerne finder ud af, at du er anbragt, så vil læreren ikke hjælpe. Så var de ligeglade, og så røg man også fagligt. Det er vigtigt, at man får hjælp."

"Jeg blev flyttet til en anden plejefamilie som 15-årig. Så startede jeg i skole, og mine nye plejeforældre sagde til lærerne, at de ikke skulle pusse om mig, men støtte mig. Og så begyndte det at gå godt for mig i skolen. Jeg tror, jeg klarede mig godt, fordi jeg ikke blev pusset om, fordi jeg hader, når folk har ondt af mig."

"Jeg havde brug for nogen sagde: 'Du kan godt. Næste gang så kan du'. Jeg havde brug for, at nogen fortalte mig, at jeg var god nok til det, jeg ikke følte, jeg var god nok til."

#7 Anbringelseshjemmet skal indgå aktivt i barnets skoleliv

Anbringelseshjemmet skal involvere sig i barnets skoleliv på lige fod med andre børns forældre. Der skal være optimale rammer for og stilles krav om et tæt samarbejde mellem anbringelseshjem og skole.

- Der skal flyde samme information mellem anbringelseshjem og skole som mellem skole og (ressourcestærke) forældre til hjemmeboende børn. Det gælder praktiske oplysninger, viden om udfordringer og gode fortællinger om barnet.
- Anbringelseshjemmet skal vejledes i, hvordan de bedst støtter op om barnets skolegang – fagligt og socialt.
- En skoleplan skal beskrive, hvordan henholdsvis skole, anbringelseshjem og forældre bedst kan samarbejde om barnets trivsel og faglige udvikling, så barnet oplever sig tryk i det samarbejde.

Hvorfor?

Hvis anbringelseshjemmet skal indtage rollen som barnets forældre i relation til skolelivet, så skal de optimale rammer for involvering være til det. Anbringelseshjemmets opgave skal være veldefineret, så der ikke er tvivl om, hvordan de forventes at indgå i barnets skoleliv omkring sociale arrangementer, skole-hjem-samtaler osv. Sådan opleves praksis ikke dag.

Det er vigtigt, at der er en klar ansvarsfordeling i, hvem der følger med i beskeder fra skolen, og hvem der skal reagere på dem. Hvis fx et barn udebliver fra undervisning, hvem reagerer så på det? Hvem samler op på den tabte undervisning? Hvordan?

Der er brug for at skabe rammer, hvor opholdssteder og plejefamilier kan og skal involvere sig på lige fod med andre børns forældre. Der skal være økonomiske rammer til, at anbragte børn kan deltage i klassearrangementer, studieture og lignende på lige fod med deres klassekammerater.

Der er en ekstra komplicerende faktor i skole-hjem-samarbejdet omkring anbragte børn – nemlig at det ofte involverer både anbringelseshjem og biologiske forældre. Rammerne skal understøtte, at det samarbejde er konstruktivt, og der må ikke herske tvivl om, hvem der har hvilke ansvar.

”Jeg lavede tit kaos i klassen, fordi jeg ikke kunne finde ud af tingene, og så blev jeg smidt ud. Så jeg synes både, det faglige og det sociale var megasvært. Jeg fandt hurtigt ud af, at hvis jeg kastede med en stol, så blev jeg sat uden for døren, og så kunne jeg tage hjem. Og der blev ikke ringet hjem og fortalt, at jeg var gået.”

”Det er vigtigt, at de voksne samarbejder. Men det må ikke føles, som om de spionerer og taler bag om ryggen på dig.”

#8 Fleksible skolemuligheder

Det skal være muligt for anbragte børn at gennemføre folkeskolens afgangseksamen på mere fleksible vilkår. Samtidig bør der være en mere fleksibel adgang til ungdomsuddannelserne.

- Anbragte børn skal have ret til ekstra undervisningstimer, som kan tilrettelægges fleksibelt efter det enkelte barns behov.
- Der skal indføres fleksible vilkår for at gennemføre folkeskolens afgangseksamen, hvis man er anbragt.
- Reglen om, at man højst har tre forsøg til at gennemføre en ungdomsuddannelse, bør ophæves.

Hvorfor?

Reglerne for at gennemføre folkeskolens afgangseksamen (9. klasse) og en ungdomsuddannelse er for snævre for anbragte børn, som ofte har mange skoleskift og skolepauser. Reglerne i sig selv kan forhindre, at anbragte børn og unge lykkes med at tage en uddannelse.

Det er et problem, at folkeskolens afgangseksamen skal gennemføres inden for samme år. Anbragte børn kan have behov for, at afgangseksamen spredes over længere tid. Det er også et problem, at mange interne skoler ikke gennemfører undervisning i fuld fagrække, og at mulighederne for at samle op på manglende fag efterfølgende er begrænsede.

Mange anbragte rammes af livet – også i de unge år. Derfor er det et problem, at man kun har tre forsøg til at tage en ungdomsuddannelse. Dette forstærkes af krav fra jobcenteret om at starte på uddannelse, før motivation og afklaring er på plads. Og problemet forstærkes yderligere af, at mange anbragte børn mister støtten ved det 18. år og ikke får efterværn. De står derfor alene i overgangen, hvilket øger risikoen for frafald på ungdomsuddannelserne.

”Jeg havde aldrig været forberedt på, hvad der skulle ske i mit liv, fordi jeg blev kastet rundt i systemet og anbringelser. Jeg skiftede fx skole lige inden, jeg skulle til afgangseksamen. Det betød, at jeg både skulle sætte mig ind i nyt pensum, lære lærerne at kende, som jeg skulle til eksamen hos, og lære eleverne i klassen at kende.”